

Filiálka podľa obchodného zákona

Základné znaky. Filiálkou rozumieme v obchodno-právnom smysle závod, ktorý prevodzuje v podstate tie isté obchody ako hlavný závod, avšak z miestneho strediska, odchýlného od sídla hlavného závodu. Pobočný závod vyvíja samostatnú obchodnú činnosť a vystupuje na vonok samostatne, menovite uzaviera neodvisle od hlavného závodu obchody, avšak je hospodársky závislý na hlavnom závode.¹⁾ Samostatnosť pobočného závodu je v tom, že vedúci filiálky nie je iba vykonávateľom príkazov hlavného závodu, ale navonok je oprávnený samostatne konať, i keď nie je oprávnený uzavierať všetky úkony a v neobmedzenom rozsahu a v pomere vnútornom je odvislý od šéfa podniku.²⁾

Filiálkou v tomto smysle nie je napríklad továreň, ktorú má obchodník (obchodná spoločnosť) v mieste odchýlnom od jeho sídla, technická kancelária, prevodzovňa, sklad, lebo tu sa neprevádzajú obchody, ale iba technické úkony, ďalej agentúra, lebo táto neuzaviera zpravidla samostatné obchody, ale iba sprostredkuje obchody medzi firmou a obecenstvom, tiež jednatelstvá, akvizičné ústavy poisťovní, železníc atď. Tiež nehovoríme o filiálke, keď obchodník v tom istom mieste má viac obchodov (obchodných miestností).

Nezáleží však na pomenovaní pobočného závodu. Tak napríklad i expositúra banky môže byť filiálkou, ale keď je iba platobným miestom a neprevádza tie isté obchody ako banka sama, nie je filiálkou.

Tieto podstatné znaky musí súd v jednotlivom prípade skúmať, keď treba aplikovať právne predpisy týkajúce sa filiálky. To je dôležité menovite pri žalobách pobočných závodov a proti pobočným závodom, ako bude uvedené nižšie.

Filiálka nemusí mať imanie, lebo je iba súčasťou celého podniku a právnym subjektom ostáva majiteľ podniku. Filiálka nemusí ani viesť osobitné knihy. Na jej jestvovaní nemení nič tá okolnosť, že nie je zapísaná do firmového registra. Pritom treba uvážiť, že obchodník (obchodná spoločnosť) môže mať niekoľko závodov, ktoré sú na rozličných miestach, t. j. môže prevádzať na viacerých miestach samostatnú obchodnú činnosť a od neho závisí, či chce tieto závody viesť ako samostatné podniky pod rôznymi firmami, alebo či jeden z nich má byť závislý na druhom. Len v tomto prípade je hospodársky závislý závod filiálkou druhého závodu ako hlavného.³⁾ Závi-

¹⁾ B. T. 3655/892 cit. Kunz str. 87.

²⁾ Staub-Pisko, Kommentar zum Handels-Gesetzbuch, Wien, 1908, str. 92 a nasl.

³⁾ Bp. č. 2831/1907 cit. Kármán str. 23.

slosť filiálky na hlavnom závode spočíva hlavne v tom, že v hlavnom závode sa koncentruje vedenie celého podniku, tu sa vedú obchodné knihy, pokladňa, účtovníctvo.

Z a s t ť u p e n i e. Zastúpenie filiálky nie je zákonom upravené. Filiálka nemá vlastné zastúpenie a na to môže byť oprávnený nielen prokurista, člen správnej rady, ale aj obchodný zmocnenec.

Firma. Znenie firmy filiálky musí sa shodovať so znením firmy hlavného závodu a odlišenie možno previesť iba dodatkom označujúcim, že ide o filiálku.⁴⁾

Zápis do firmového registra. Filiálka je predmetom zápisu do firmového registra, keď sú splnené všetky predpoklady pre zápis hlavného závodu. Pomery filiálky nie sú smerodajné (napríklad základ pre výmeru zárobkovej dane u obchodníka jednotlivca a verejnej obchodnej spoločnosti). Avšak k zriadeniu filiálky netreba vykonať zápis do firmového registra a opačne, holým zápisom do firmového registra nestáva sa závod, ktorý nemá podstatné znaky filiálky, filiálkou.

Podľa § 18 a 159 ods. 3 Obch. zák. (zák. čl. XXXVII/1875) musí majiteľ obchodného podniku (obchodná spoločnosť), keď zriadi filiálku mimo obvodu súdu, na ktorom je zapísaný hlavný závod, ohlásiť filiálku na zápis vo firmovom registri firmového súdu, v obvode ktorého je filiálka. Filiálka musí byť však vopred zapísaná na súde hlavného závodu a iba potom na súde filiálky. Musí preto vopred sa stať oznámenie a vykonať zápis na súde hlavného závodu a len potom na súde filiálky. Keď sa zriadi filiálka v obvode krajského súdu, kde je zapísaný hlavný závod, vyznačí sa zriadenie filiálky na základe podanej ohlášky vo vložke, v ktorej je zapísaný hlavný závod. Len ak sa firma filiálky líši od firmy hlavného závodu, zapíše sa filiálka do inej firmovej vložky.

Pokiaľ ide o účastinné banky, treba k založeniu filiálky povolenia ministerstva financií podľa zák. č. 239/1924 Sb. z. a nar. v znení zák. č. 54/1932 Sb. z. a nar., k zriadeniu filiálky poisťovne povolenia ministerstva vnútra (čl. I. č. 65/1922) a k zriadeniu inej filiálky povolenia príslušného okresného úradu (§ 2 ods. 1 písm. b) a d) nar. z. 359/1940).

Z a s t ť u p i t e ľ s t v o (r e p r e z e n t á c i a). Filiálkou rozumieme filiálku tuzemského obchodníka (obchodnej spoločnosti). Naproti tomu pobočné závody cudzozemských obchodníkov (obchodných spoločností) v tuzemsku označujeme ako zastupiteľstvá (reprezentácie). O týchto má podrobné ustanovenia § 210—217 Obch. z. ohľadom účastinných spoločností a družstiev a § 107—114 zákona o spoločnostiach s obmedzeným ručením (zákon č. 58/1906 r. z.).

Cudzozemské spoločnosti, ktoré chcú prevodzovať v tu-

⁴⁾ Sb. n. s. č. 5573.

zemsku obchody prostredníctvom tuzemského závodu, musia pred začiatkom tohoto prevádzania vykonať zápis tuzemského závodu do firmového registra a tento vybaviť právomocou, ako to ustanovujú citované ustanovenia obchodného zákona (resp. zákona o spoločnostiach s o. r.).

K založeniu zastupiteľstva cudzozemskej účastinnej spoločnosti potrebné je povolenie ministerstva vnútra podľa § 3 vl. nar. č. 465/1920 Sb. z. a nar.

Tuzemský závod má pre tuzemsko povahu hlavného závodu⁵⁾ a teda povahu samostatného subjektu, odchylného od cudzozemskej spoločnosti. Touto svojou povahou a väčšou samostatnosťou, ktorú obchodný zákon priznáva zastupiteľstvu, liší sa od filiálky.

Naproti pobočnému závodu má zastupiteľstvo cudzozemskej spoločnosti vlastné imanie, vlastné zastúpenie (zastupitelia) a vedie osobitné knihy. Zastupiteľstvo požíva osobitné právne postavenie samostatného subjektu a môže menovite založiť filiálku, ktorú riadia zastupitelia. V niektorých prípadoch sa oddeľuje dokonca existencia zastupiteľstva od materskej firmy.⁶⁾ Vychádzajúc z úvahy, že zastupiteľstvo úč. spoločnosti zodpovedá správnej rade, priklonila sa literatúra v poslednom čase k záveru, že zastupiteľ (zastupitelia) je oprávnený udeliť prokúru.⁷⁾ Tento názor si osvojila aj judikatúra.⁸⁾ Starší názor však zastával opačné stanovisko, lebo vraj zastupiteľstvo je výlučne oprávnené k zastupovaniu reprezentácie a zastupitelia nemôžu toto právo na nikoho previesť.⁹⁾ Za správne považujeme prvé stanovisko, lebo obchodný zákon vybavuje zastupiteľstvo ďalekosiahlou samostatnosťou, takže možno považovať reprezentáciu za hlavný závod a v dôsledku toho zastupiteľa (zastupiteľov) za princípála, ktorý je oprávnený podľa § 37 Obch. z. udeliť prokúru.

Judikatúra išla v posudzovaní samostatnosti zastupiteľstva tak ďaleko, že považuje za platné aj také usnesenie zastupiteľstva, ktoré je proti úmyslu materskej spoločnosti, lebo zastupitelia sú navonok neobmedzene oprávnení zastupovať reprezentáciu.¹⁰⁾

Filiálka ako procesná strana. I keď filiálka nie je samostatným právnym subjektom, pripúšťa judikatúra žaloby filiálky a žaloby proti nej,¹¹⁾ pri čom však hlavný závod a jeho filiálka tvoria totožnosť strán v spore.¹²⁾ Pri tejto

⁵⁾ Por. Vályi, Magyar cégjog, Budapest 1906, str. 257 a nasl.

⁶⁾ Por. Kuncz, A Magyar kereskedelmi és váltójog, Budapest, 1937, str. 372 a nasl.

⁷⁾ Kuncz, str. 372 a nasl.

⁸⁾ Btsz. 34314/1933 cit. Kuncz, str. 372.

⁹⁾ Por. Vályi str. 610, Bp. T. 1530/96 cit. Vályi str. 610.

¹⁰⁾ C 833/26 cit. Kuncz, str. 372.

¹¹⁾ Por. Herman—Otavský, Všeob. zák. obch., I., str. 60 nasl.

¹²⁾ Sb. n. s. č. 10285, Obč. sb. č. 284.

úvahe treba rozlišovať zastupiteľstvá cudzozemských spoločností, ktoré majú povahu samostatného subjektu, odchylného od cudzozemskej spoločnosti a filiálky tuzemských hlavných závodov.

Podľa ustanovenia § 99 ods. 3 j. n. (zákon č. 111/1895 r. z.), platného v Protektoráte Čechy a Morava je prípustné žalovať zastupiteľstvá cudzozemských spoločností na tom tuzemskom súde, v obvode ktorého sa zastupiteľstvo nachádza. I v našej právnej oblasti, kde platí podľa § 27 ods. 2 Osp. podobné ustanovenie, môže byť zastupiteľstvo podľa stálej judikatúry žalované pre pohľadávky vzniklé z úkonov vzťahujúcich sa na obchody uzavreté zastupiteľstvom.¹³⁾

Podľa rozhodnutia NS (Obč. sb. č. 284) môže zastupiteľstvo cudzozemskej spoločnosti žalovať o zaplatenie kúpnej ceny tovaru, ktorý ona dodala, i keď bol tovar objednaný u jej centrály.

Pri filiálkach tuzemských hlavných závodov vychádzala súdna prax v oblasti zák. č. 111/1895 r. z. z ustanovenia § 87 j. n. a na Slovensku z ustanovenia § 28 Osp. Toto ustanovenie hovorí o majiteľovi podniku a dovoľuje tohto žalovať i v mieste filiálky, ak sa spor vzťahuje práve na túto filiálku, t. j. ide o spor z prevádzky filiálky. Právnym subjektom ostáva však aj naďalej majiteľ podniku a nie filiálka, takže stranou v spore ostáva obchodník (obchodná spoločnosť).

Súdna prax sa však vyvinula tak, že sa pravidelne nežaluje majiteľ podniku, ale filiálka a takto sa filiálka povýšila akosi na samostatný procesný subjekt. Toto hľadisko prešlo aj do niektorých zákonov ako vynimočný predpis. Tak napríklad podľa § 1 zák. č. 207/22 a § 1 vl. nar. č. 265/1922 Sb. z. a nar. treba pokladať tuzemské zastupiteľstvá cudzozemských peňažných ústavov za veriteľov alebo dlžníkov tuzemských a cudzozemské zastupiteľstvá tuzemských peňažných ústavov za veriteľov alebo dlžníkov cudzozemských.

Podľa rozhodnutia Najv. súdu v Brne (Sb. n. s. č. 10355), ak má účastinná spoločnosť filiálky, môžu tieto žalovať pod svojou firmou (ako filiálky) z obchodov, týkajúcich sa filiálky. Taká istá je judikatúra aj v právnej oblasti Obchodného zákona.¹⁴⁾

Keďže však hlavný závod a jeho filiálka tvoria identitu strán v spore, niet prekážky, aby z obchodov filiálky podal žalobu hlavný závod.¹⁵⁾ Takisto niet prekážky, aby za sporu vstúpil namiesto vlastným menom žalujúcej filiálky jej hlavný závod.¹⁶⁾ Naproti tomu však zo smluvy, uzavretej hlavným súdom, nemôže byť žalovaná filiálka (Úr. sb. č. 2011 a

¹³⁾ C 776/1902, Úr. sb. č. 1065.

¹⁴⁾ Úr. sb. č. 344.

¹⁵⁾ Njv. súd v Brne Rv III 25/22, cit. Fundárek str. 23.

¹⁶⁾ Úr. sb. č. 344.

2856) a filiálka nie je oprávnená viesť exekúciu na základe titulu, znejúceho na hlavný závod (Úr. sb. č. 759).

Z toho, čo bolo uvedené, vysvitá, že si judikatúra neujasňuje problém v celej šírke a hĺbke. Filiálka nemá právnú subjektivitu a nemôže preto vystupovať ako strana v spore. Iná je však otázka, či môže obchodník (obchodná spoločnosť) žalovať a byť žalovaným pod firmou filiálky. Takto je otázka správne položená.

Môže byť filiálka subjektom vlastníckeho práva, prípadne iných práv? Judikatúra poslednej doby išla v otázke posudzovania filiálky ako samostatného závodu tak ďaleko, že NS vo svojom rozhodnutí Obč. sb. č. 213 (rozhodnutie z 19. IX. 1940 čj. R 342/40) vyriekol, že je prípustné, aby vlastnícke právo mohlo byť zapísané do pozemkovej knihy v prospech filiálky účastinnej spoločnosti. Tým bolo odpovedané na hore uvedenú otázku kladne. I keď tým nie je iste povedané (citované rozhodnutie problém podrobnejšie nerozvádza), že filiálka je samostatným právnym subjektom, rozdielnym od hlavného závodu, ale akiste sa myslelo, že vlastníkom nehnuteľnosti zostáva i naďalej majiteľ hlavného podniku (obchodná spoločnosť), je uvedený judikát nebezpečne formulovaný a mohol by svádzať k nesprávnym záverom.

Vedúcou zásadou ostáva, že filiálka nie je právnickou osobou,¹⁷⁾ lebo je len súčiastkou celého podniku a právnym subjektom ostáva aj naďalej len obchodník (obchodná spoločnosť) sám. Hlavný závod i filiálka sú tými istými právnymi subjektmi.¹⁸⁾

Naproti tomu pri zastupiteľstve sa ujal v judikatúre názor, že ho treba považovať za osobitný právny subjekt.¹⁹⁾ Tomuto názoru nemožno bezvýhradne prisvedčiť, lebo však medzi filiálkou tuzemského podniku a filiálkou zahraničného podniku niet pojmového rozdielu, je tu len odchylná úprava, týkajúca sa najmä hospodárenia a zastúpenia filiálky zahraničného podniku, daná v záujme tuzemských veriteľov takéhoto podniku.

¹⁷⁾ Sb. n. s. č. 3194.

¹⁸⁾ Sb. n. s. č. 10285.

¹⁹⁾ C 441/1893, 776/1902. Avšak tiež opačne C 936/1930, podľa ktorého zastupiteľstvo nemožno považovať za samostatnú právnickú osobu.

Literatúra:

Herman—Otavský, Všeob. zák. obch., I., str. 60 nasl.

Kuncz: A Magyar kereskedelmi és váltójog, Bdpest 1937, str. 372 nasl.

Randa: Handelsrecht I, str. 130 nasl.

Staub—Pisko: Kommentar zum Handels-Gesetzbuch, Wien, 1908, str. 92 a nasl.

Vályi: Magyar czégjog, Bpest, 1906, str. 610 nasl.

Wenig: Příručka obch. práva platného v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.